

Фіксація європейських цінностей в «Договорі, що запроваджує Конституцію для Європи»

В даній статті здійснена спроба аналізу «Конституції для Європи» з точки зору фіксації в ній політичних, економічних, правових, соціальних та культурних цінностей.

Ключові слова: Європейський Союз, Конституція для Європи, європейський демос, цінності, політичний простір, цінності політичного простору.

Наднаціональна Конституція Європейського Союзу формувалася в умовах масштабних якісних перетворень багатьох традиційних засад політико-правової організації суспільного життя, перш за все держави. Під впливом інтеграційних зв'язків та інтересів зростає кількість країн, які вважають для себе корисним добровільну передачу деяких своїх прав в компетенцію наднаціональних структур. В наслідок цих процесів виникає нова форма міжурядової взаємодії, яка обмежує можливість керівництва суспільством з боку окремих держав на користь управління, що здійснюється колективно з відповідним розподілом повноважень, фактично на користь федералізації міждержавних відносин. На даний час найбільш вдалим проектом федералізації міждержавних відносин є Європейський Союз.

Наразі на якісно новому рівні проходить формування нового типу державних союзів, який називають федерацією національних держав або федерацією держав і народів. В результаті інтеграції державних та міждержавних властивостей створюється гнучка багаторівнева, багатоцільова конструкція, яка дає можливість більш ефективного вирішення проблем комплексного соціально-економічного управління в масштабах полікультурного, міжетнічного та багатомовного загальноєвропейського простору.

Аналіз складових загальноєвропейського простору є *актуальним* завданням, адже дійсність швидкоплинної мало прогнозованого світу майже завжди попереду наукових теоретичних напрацювань. Факти та аргументи, якими апелюють в науковому просторі втрачають іноді свою актуальність задовго до свого проголошення. Перш за все ми потребуємо дослідження міжнародних реалій в їх новій якості – конституціоналізації наддержавних структур, яка, до речі, мала спробу відбутися вперше у світі. Потенціал даного дослідження міститься у можливості майбутніх прогнозів розвитку наднаціональних структур, що охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства.

Отже, аналіз «Договору, що запроваджує Конституцію для Європи» (далі Конституції ЄС) є цікавим та плідним як для теоретиків, так і для практиків багатьох галузей наук. Однак аналіз Конституції ЄС проводився переважно правознавцями, тому в контексті нашого дослідження варто згадати таких відомих російських правознавців як А.Х. Абашидзе, М.М. Бірюков, Н.А. Богданова, А.Я. Капустін, С.Ю. Кашкін, А.О. Четвериков, Л.М. Ентін, які досліджували процес формування та ратифікації Конституції, здійснювали її аналіз з точки зору юридичних термінів та доктрин. Найбільш плідними нам здаються роботи та проекти Московської державної юридичної академії, зокрема кафедри та центру права Європейського Союзу.

Серед європейських правознавців, що досліджували Конституцію ЄС переважно з точки зору її становлення та значення для європейської спільноти, а також з точки зору формування нових правових тенденцій сучасності та їх значення для майбутнього варто назвати Е. Бомберг, П. Кранг, А. Манзелла, Ж. Петерсон, Е. Руффіні, В. Сандолз, А. Стон Світ, Ф. Туйтсхавер, К. Харлоу.

Серед представників вітчизняної правової науки, які так чи інакше торкалися конституційних реалій європейського простору, можна назвати І.І. Дахову, Ю.Е. Лагутова, В.М. Шаповала. Найбільш повними, але трохи формальними, виглядали дослідження Конституції ЄС, які проводилися провідними спеціалістами різних обласних державних адміністрацій України.

Варто зазначити, що вітчизняний науковий простір ще допоки не має, принаймні офіційно опублікованих, ґрунтовних напрацювань з аналізу Конституції ЄС й характеризується контекстним розкриттям самої Конституції та ситуації навколо спроби її прийняття. Тож простір для нових досліджень залишається широким. Дана розвідка має **на меті** з'ясувати, які та яким чином економічні, політичні, соціальні, культурні та правові цінності втілилися у нормативно-правовому акті, що мав стати основним законом ЄС. Основним **завданням даної розвідки** є проведення соціологічного аналізу Конституції.

В даній розвідці ми здійснимо спробу проаналізувати Конституцію ЄС з точки зору загальноєвропейських цінностей, які в ній закріплені. Ми відстоюємо думку, що цінності, закріплені Конституцією є цінностями політичного простору Об'єднаної Європи і ось з яких причин: **по-перше**, цінністю є будь-який предмет матеріальний або ідеальний, ідея або інститут, предмет, що існує насправді або є уявним по відношенню до якого індивіди або групи займають позицію оцінки, приписують йому важливу роль в своєму житті і прагнення володіти ним відчувають як необхідність [1, 52]. До цінностей політичного простору будемо відносити ті речі, які реалізуються на практиці на відміну від тих речей, які мали б бути в ідеалі, це твердження зокрема конституюється й наступним – під політичним простором будемо розуміти поле сил та боротьби, направленої на зміну співвідношення цих сил, яке визначає структуру поля в кожний даний момент, тобто аналізуючи цінності політичного простору мусимо аналізувати реальний, а не уявний ідеальний стан речей. Під цінностями політичного простору будемо розуміти економічні, політичні, соціальні, культурні та правові детермінанти розподілу політичної влади, тобто цінностями політичного простору є ті детермінанти, володіння якими є бажаним для політичних акторів і допомагає їм в боротьбі за розподіл ресурсів з кінцевою метою отримання політичної влади. Конституція містить розділи та параграфи, які висвітлюють позицію ЄС з приводу вище згаданих детермінант; **по-друге**, з причини нерівного розподілу засобів виробництва детермінанти політичного життя можуть бути описані з точки

зору логіки попиту і пропозиції, відповідно цінності політичного простору описуються логікою попиту та пропозиції.

Не вдаючись до глибокого аналізу причин створення Конституції ЄС, зазначимо лише, що перед Європою завжди актуальними є питання щодо економічної та політичної інтеграції, а також інтеграції з питань оборонної та безпекової політики. Наразі Європа мусить давати відповіді на виклики нестабільного хаотизованого ліберального світу, створеного нею самою. Всі ці питання, а також питання розширення ЄС поставили перед Європою необхідність створення нового нормативного документу, який би давав на них відповіді й робив черговий рішучий крок у закріпленні ЄС як потужного гравця у просторі формування світової та європейської політичної і географічної рівноваги. Таким нормативним документом мала стати Конституція ЄС.

Договір про запровадження Конституції для Європи був ухвалений Європейським Конвентом 13 червня 2003 року в Салоніках. Конвент мав завдання розробити пропозиції з трьох питань: як наблизити громадян до європейського задуму та європейських інституцій; як структурувати політичне життя та європейський політичний простір у розширеному Союзі; як зробити Союз стабілізаційним чинником та взірцем у новому світовому порядку [2].

Аналіз розпочнемо з назви даного юридичного документу – «Договір, що запроваджує Конституцію для Європи». Така назва є досить нестандартною (стандартною назвою могла б бути – «Конституція Європи», «Конституція Європейського Союзу» й т.д.). Запропонована назва пов'язана, на нашу думку, з вище згаданою тенденцією до федералізації держав та народів. Крім того, така назва фактично не обмежує дію Конституції на держави-члени ЄС, залишаючи можливість вступу в Союз для інших країн [3, 24]. На наш погляд, подібна назва Конституції закладає підвалини формування міжнародного законодавства нової якості (конституціоналізації наддержавного права вперше в історії розвитку конституційного права), дія якого розповсюджується на значну кількість країн світу й створює цивілізаційні основи об'єднання більшої частини світу. Входження в дію Лісабонського договору, який має замінити

Конституцію ЄС вже уніфікує законодавство держав-членів Союзу. Підписуючи Лісабонський договір Лех Качинський зазначив [4], що таке співробітництво, яке виникає на основі цього договору в інтересах країн Співдружності, Європи та цілого світу. Іншою характеристикою, яку варто було б відмітити є те, що всі розділи проекту Конституції ЄС пронизані логікою забезпечення перш за все економічної взаємодії та ефективності це, мабуть, пояснюється тим, що інтеграція в Європі розпочалася з інтеграції економічної.

Реалізуючи завдання даної розвідки, ми використали метод аналізу документів у поєднанні двох видів: традиційного (якісного методу) та формалізованого (кількісного методу – контент-аналізу). Під традиційним аналізом документів розуміють мислинневі операції, направлені на інтеграцію даних, що містяться у документі через фільтр конкретних завдань, визначених дослідником. Фільтр нашого дослідження: по-перше, сформулювати категорії та одиниці аналізу, які б відображали основні економічні, політичні, соціальні, культурні, правові цінності, що реалізуються у політико-правовому просторі ЄС; по-друге, проаналізувати співвідношення цих цінностей; по-третє, окреслити причинно-наслідкові тенденції конституювання саме цих цінностей у Конституції ЄС. Під контент-аналізом будемо розуміти метод соціологічного дослідження на предмет наявності виділених дослідником категорій та одиниць аналізу.

Переходячи до аналізу та інтерпретації змісту Конституції, зазначимо, що метою Союзу (ст. 3) є «плекати мир, свої вартості та добробут своїх народів», іншими словами *основними факторами створення ЄС є фактор безпеки, поширення та культивування цінностей та політична, соціальна і економічна стабільність Європи*. Для реалізації цієї мети в Конституції ЄС визначені категорії компетенції Союзу та держав-членів (ст. 11), цей пункт видається важливим з огляду на певне обмеження правових компетенцій держав-членів у порівнянні з компетенцією Союзу «...коли Конституція надає Союзові виключну компетенцію в певній сфері, лише Союз може здійснювати законодавчу діяльність та ухвалювати юридично обов'язкові акти; держави-

члени мають право діяти в цій сфері самостійно, лише якщо вони отримали від Союзу належні повноваження, чи щоб виконати правові акти, що їх ухвалив Союз». До виключної компетенції Союзу згідно ст.15 належить зовнішня політика (оборонна, безпекова). Таким чином уперше в історії ЄС передбачається наділити статусом єдиної юридичної особи; вперше ЄС, а не держави-члени, мало можливість отримати право підписувати міжнародні договори, що означає безпрецедентну передачу влади інститутам ЄС. Ст. 20 та ст. 21 запроваджують посади Міністра закордонних справ Союзу та Голову Європейської Ради – Президента Союзу. Президента ЄС передбачено обирати на саміті Європейської ради терміном на 2,5 року з правом одноразового переобрання.

Зважаючи на ці та інші чинники ЄС остаточно набуває рис наддержави. Згадаймо ознаки держави: 1) територія, що окреслює кордони держави – територія ЄС чітко окреслена кордонами держав-членів; 2) наявність чітко визначених державних символів – герб, прапор, гімн; 3) суверенітет – Союз має право на видання законів та норм обов'язкових для всього населення ЄС; 4) наявність закону як першої субстанції влади – законодавча база ЄС; 5) монополія на легальне застосування сили – для виконання примусу у Союзі є спеціальні органи – служба безпеки, суд, прокуратура, певним чином військові сили НАТО, на які ЄС може розраховувати у вирішенні важливих військових питань; 6) обов'язковість членства держави – наявність громадянства Союзу; 7) наявність єдиної грошової одиниці – євро прийняли не всі держави-члени ЄС, проте більшість країн перейшли на цю грошову одиницю; 8) історична й культурна спільність – зараз активно доводиться визрівання такого феномену як європейська ідентичність, що обумовлено входженням народів Європи у єдину європейську цивілізацію.

З огляду на перетворення ЄС у наддержаву Франція, яка завжди займала чітку, сильну, навіть жорстку, але все ж таки автономну позицію у Союзі не підтримала такий варіант Конституції ЄС. Схожі позиції мала і Британія з острахом спостерігаючи за посиленням інституцій ЄС.

Дискусії відбувалися жваві і в цілому мали такі загальні тенденції:

1. Утворилися два опозиційні табори: «міжурядовці» та «наднаціоналісти», котрі представляють ідеологічні полюси, між якими завжди мав вибирати Євросоюз. «Міжурядовці», до яких належать представники урядів Франції та Британії, прагнули «примарафетити» демократичний дефіцит ЄС шляхом посилення ради представників держав-членів, використовуючи анонімне голосування з тем, які стосуються державного суверенітету та чітко окресливши питання, що стосуються розподілу влади між Євросоюзом та його членами. «Наднаціоналісти», до яких належать переважно представники менших держав-членів ЄС та європарламентарі, бажали захистити Єврокомісію (вона традиційно виступає на боці слабших партій), посилити демократичний контроль за діями Європарламенту, розширити можливість голосувань із основних питань та в цілому надати більше повноважень євроструктурам.

2. Хоча предмет дискусії видавався в основному інституційним, обидва табори насправді ставили фундаментальне філософське запитання: чи демократія потребує наявності, власне, демосу – групи осіб, що мають достатньо спільного для того, аби колективно вирішувати свої справи – чи можливою є поява спільного європейського демосу?

«Міжурядовці» часто долучаються до суверенізації, стверджуючи, що нації, тобто спільноти, об'єднані спільною мовою, культурою, історією та часто спільним етнічним походженням, є єдиними надійними політичними утвореннями. Оскільки Європа – це царина міждержавних угод, то і її демократія повинна діяти не через прямі зв'язки між громадянами та європейськими інституціями, а через посередництво політиків у Брюсселі, котрі є підзвітними своїм електоратам вдома.

«Наднаціоналісти», у свою чергу, говорять, що можливо і бажано покладати надії на спільний європейський демос – європейську демократію – бо зв'язок між нацією та демократією склався історично, проте не є обов'язковим.

Мабуть наразі неможливо дати чіткої відповіді на питання існування чи необхідності конституювання європейського демосу, адже питання не лише у

нормативно-правовому закріпленні існування європейського демосу, а у його реальній ефективності у вирішенні важливих перш за все внутрішньосоюзних питань. Певним чином Конституція ЄС вже інституціоналізувала поняття європейського демосу через закріплення у ній поняття «європейська ідентичність» та поняття «Об'єднана Європа».

Наступним етапом нашого дослідження стало проведення контент-аналізу.

Згідно логіки проведення контент-аналізу було сформовано дослідницький фільтр загальноєвропейських цінностей, які можуть бути закріплені в Конституції, він складається з наступних категорій та одиниці аналізу:

1. **Правові детермінанти:** 1.1. Правосуддя, 1.2. Правова держава, 1.3. Права, 1.4. Правовий (правове, право), 1.5. Верховенство права.

2. **Загальноцивілізаційні цінності:** 2.1. Свобода, 2.2. Рівність, 2.3. Солідарність, 2.4. Толерантність, 2.5. Справедливість, 2.6. Мир, 2.7. Плюралізм.

3. **Культурні детермінанти:** 3.1. Культура (культурний), 3.2. Гуманізм, 3.3. Гуманістичний, 3.4. Гуманітарний, 3.5. Європейська ідентичність, 3.6. Національна ідентичність.

4. **Релігійні детермінанти:** 4.1. Релігія (релігійний), 4.2. Духовність.

5. **Соціальні детермінанти:** 5.1. Сім'я, 5.2. Освіта, 5.3. Людина, 5.4. Соціальна (соціальний, соціальні), 5.5. Соціальний прогрес, 5.6. Соціальна інтеграція.

6. **Політичні детермінанти:** 6.1. Демократія, 6.2. Ідеологія, 6.3. Держава (державна-член, держави-члени, державний), 6.4. Об'єднана Європа, 6.5. Європейський політичний простір, 6.6. Демократична (демократичний, демократичні, демократичне), 6.7. Ліберальне (ліберальна, ліберальний, ліберальні), 6.8. Безпека, 6.9. Політика безпеки, 6.10. Небезпека, 6.11. Територіальна інтеграція, 6.12. Національний (національне, національні, національна).

7. **Економічні детермінанти:** 7.1. Капітал, 7.2. Ринок, 7.3. Економічний прогрес, 7.4. Економічна інтеграція.

8. Структурний фактор: 8.1. Інтеграція, 8.2. Кооперація, 8.3. Традиції, 8.4. Потреба (потреби, потребує), 8.5. Інтереси, 8.6. Конкуренція.

Розглядаючи категорію «правові детермінанти», варто відзначити, що Конституція ЄС як у будь-яка інша Конституція має на меті конституювання прав своїх громадян та визначення основних тенденцій політико-правового та соціально-економічного життя суспільства, тому серед основних понять, що характеризували цю категорію, поняття «права», зустрічається найчастіше, визначаючи правове поле життєдіяльності суспільства (картку контент-аналізу див. у додатку). Іншою тенденцією, досить очікуваною, є продовження у Конституції ЄС правових традицій європейської цивілізації – поняття «право, правовий» є другим найбільш повторюваним поняттям даної категорії.

Значну увагу у дослідженні було зосереджено на категорії «загальноцивілізаційні цінності», в результаті було визначено наступні тенденції: 1) серед проаналізованих цінностей, ЄС робить ставку на основну цінність – свободу, це поняття найчастіше серед інших цінностей зустрічається у Конституції. Застосування цього поняття у Конституції дуже широке від свободи особистісної (свободи віросповідання, думки й ін.) до економічної свободи, тобто свободи ліберальної.

Аналізуючи текст Конституції склалося враження про домінування свободи як такої, свободи ліберальної в певній мірі як конкуренції між людьми за ресурси. Конституція остаточно закріплює лібералізм як загальне правило гри. ЄС «не звертає вліво» не дивлячись на зростаючу нестабільність сучасного світу, на загострення соціально-економічних протиріч всередині Союзу, як і у світі в цілому. Конституція дійсно відображає настрої деякої, можливо навіть більшої частини суспільства ЄС.

4-7 червня 2009 року відбулися вибори до Європарламенту, у переважній більшості країн перемогу дістали правоцентристські сили, за виключенням деяких держав, наприклад, Британії де зараз значної ваги набирають ліві та лівоцентристські сили (вихідці з лейбористської партії та різні марксистські організації, наприклад, міжнародна марксистка течія). На нашу думку,

політична ситуація в ЄС зараз досить прогнозована і стабільна і наразі незмінна за рахунок різновекторності політичних настроїв країн західної та східної гілки ЄС.

Другим найбільш вживаним поняттям категорії цінності є поняття «справедливість», третім та четвертим відповідно «рівність» та «солідарність». На нашу думку, застосування поняття «справедливість» пов'язано перш за все з правовими традиціями європейської цивілізації про які було сказано вище. Європа має залишатися привабливою для громадян інших держав, проте частіше для громадян тих держав, які привабливі для неї.

Почесне третє місце зайняло поняття «рівність», де-юре традиції європейської демократії продовжені й закріплені, де-факто робота над створенням рівних прав та можливостей давно перейшла у стан інертності. ЄС має ті ж проблеми, що їх має Україна, можливості середнього громадянина Союзу навіть приблизно не рівні можливостям вищого класу.

Досить велика увага з огляду на відсутність явної військової загрози наділена такій цінності як «мир». Це обумовлено, з одного боку, описаною вище ситуацією, яка склалася після другої світової війни, з іншого, – світ не став більш безпечним, ніж він був на початку минулого століття, постійно існує загроза терористичних нападів, а також використання зброї як засобу «великої» політики. Європа робить ставку на мир, але часто її позиція досить слабка, щоб реально його відстоювати, варто згадати хоча б війну в Іраку 2003 року.

Аналіз категорії «культурні детермінанти» дав очікувані результати. Досить велику увагу в Конституції приділено поняттю «культура», зокрема національним культурним традиціям, національній ідентичності, звісно було закріплене поняття «європейська ідентичність», аналізу цього поняття ми присвятимо окрему увагу у наступних розвідках.

Згадаймо ті дискусії, що точилися між різними конфесіями держав-членів ЄС з приводу включення поняття «релігія» у текст Конституції, зокрема християнської релігії чи її гілки католицької релігії з огляду на важливе її значення у формуванні європейської цивілізації. Проте розширений ЄС не міг

піти на такі поступки, тому в тексті Конституції поняття «релігія» згадується, але досить формально у контексті свободи віросповідання та релігійної різноманітності. Однак не можна говорити, що релігія втратила своє значення в державах-членах ЄС, згадаймо хоча б результати дослідження «Викладання релігії в школах Європи» проведене В. Кожухаровим у якому зазначається, що у 18 з 27 країн Євросоюзу викладання релігійних знань є обов'язковим, ще в дев'яти – факультативним [5].

Очікувано низька частота застосування поняття «сім'я» у тексті Конституції, з огляду на те, що проблеми сім'ї не були пріоритетними в соціальній політиці ЄС в останні роки, не зважаючи на еволюцію сім'ї в державах-членах ЄС та динаміку збільшення неповних сімей з однією дитиною та сімей без дітей, про що свідчать останні звіти Євростату.

Оскільки Конституція ЄС є «політичним документом», тобто таким, що зосереджується на розкритті саме політичних, зокрема інституційних питань та проблем Союзу, то відповідно дещо більша інформаційна увага в даній розвідці буде приділена аналізу саме політичних детермінант. Основними тенденціями, закріпленими в документі є: 1) не зважаючи на глобалізацію і інтернаціоналізацію поняття «держава» не поступається жодному іншому поняттю за частотою використання, держава залишається на п'єдесталі політико-правового аналізу; 2) формально Європа відмовилась від єдиної закріпленої в нормативно-правовому полі ідеології, це поняття жодного разу не зустрічається у тексті Конституції, але використання хоча й не дуже часте поняття «ліберальний» знімає це питання саме по собі; 3) велику інформаційну увагу у тексті Конституції приділено поняттям «безпека» і «політика безпеки», що обумовлюється важливим значенням фактору безпеки і стабільності як у появі Союзу, так і у його функціонуванні; 4) у Конституції закріплюється поняття «об'єднана Європа» та «європейський політичний простір», що ставить крапку у дискусіях деяких науковців з приводу доцільності використання саме цих понять й робить можливим і навіть необхідним розглядати ці поняття як предмети окремих досліджень; 5) поняття «національний» досить часто

використовується у тексті Конституції, проте його застосування пов'язано у більшості випадків з необхідністю прийняття спільних для національних урядів і парламентів рішень.

Ми вже визначили, що Європа лібералізувалася і на нормативно-правовому рівні, в цьому контексті прогнозованим виявляється приділення інформаційної уваги ринковим механізмам та механізмам економічної конкуренції та інтеграції.

Аналіз категорії «структурний фактор» дає можливість розкрити причинно-наслідкові тенденції функціонування ЄС. Найчастіше використання поняття «потреба(и)» свідчить про те, що Європа надто потребує світової та європейської політичної географічної рівноваги, безпеки та інституціоналізації нових сильніших ніж раніше європейських структур для реалізації своїх потреб, для того, щоб залишитися вагомим гравцем світової політики.

У підсумку зазначимо, що до економічних цінностей політичного простору Об'єднаної Європи відносяться: 1) капіталістичний та посткапіталістичний спосіб виробництва; 2) капітал як основний ресурс, що формує економіку та впливає на перерозподіл ресурсів політичного простору; 3) ринок як сфера реалізації капіталовкладень та отримання над прибутків. До політичних цінностей політичного простору Об'єднаної Європи відносяться: 1) держава як опора Союзу; 2) політична стабільність та політична безпека в Європі та у світі. Серед домінуючих загальноцивілізаційних цінностей варто відзначити поняття «свободи» як абсолютної домінанти ліберальної капіталістичної та пост капіталістичної суспільної моделі.

Проаналізувавши текст Конституції, ми прийшли до висновку, що саме економічні та політико-правові засади європейської інтеграції домінують на даний час. Культурну спорідненість європейських народів варто розглядати як похідну від зазначених вище засад, згадаймо, що інформаційну увагу цій детермінанті було приділено незначну. Наразі Європа піклується про безпеку та економічну стабільність і це чітко відображено в Конституції. Цей

Конституційний проект можна назвати політичним, адже переважна більшість питань торкається структури та функцій політико-правових інституцій ЄС.

Література

1. Ян Щепанський Элементарные понятия социологии. – М.: Изд-во «Прогресс», 1969. – 238 с.
2. Договір про запровадження Конституції для Європи. – 2003. - Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text312/pg1.htm>.
3. С.Ю. Кашкин Конституция для Европы: принципиально новый этап развития конституционализма // Вестник Европы. – 2004. - №12. – С. 20-28.
4. Президент Польщі підписав Лісабонський договір ЄС // Львівські новини. – 2009. – Режим доступу: <http://news.lvivport.com/content/view/8602/100/>
5. У 18 з 27 країн Євросоюзу викладання релігії є обов'язковим. – Режим доступу: <http://religions.unian.net/ukr/detail/1493>

Додаток А

Картка контент-аналізу

Категорії та одиниці аналізу		Конституція ЄС
1:	1.1. (правосуддя)	5
	1.2. (правова держава)	1
	1.3. (права)	202
	1.4. (право, правовий)	88
	1.5. (верховенство права)	6
2:	2.1. (свобода)	76
	2.2. (рівність)	19
	2.3. (солідарність)	16
	2.4. (толерантність)	1
	2.5. (справедливість)	22
	2.6. (мир)	12
	2.7. (плюралізм)	2
3:	3.1. (культура)	25
	3.2. (гуманізм)	1
	3.3. (гуманістичний)	2
	3.4. (гуманітарний)	13
	3.5. (європейська ідентичність)	1

	3.6. (національна ідентичність)	3
4:	4.1. (релігія)	9
	4.2. (духовність)	1
5:	5.1. (сім'я)	8
	5.2. (освіта)	19
	5.3. (людина)	19
	5.4. (соціальний)	64
	5.5. (соціальний прогрес)	2
	5.6. (соціальна інтеграція)	7
6:	6.1. (демократія)	12
	6.2. (ідеологія)	0
	6.3. (держава)	774
	6.4. (Об'єднана Європа)	2
	6.5. (європейський політичний простір)	1
	6.6. (демократичний)	7
	6.7. (ліберальний)	8
	6.8. (безпека)	53
	6.9. (політика безпеки)	39
	6.10. (небезпека)	1
	6.11. (територіальна інтеграція)	2
	6.12. (національний)	127
7:	7.1. (капітал)	23
	7.2. (ринок)	46
	7.3. (економічний прогрес)	4
	7.4. (економічна інтеграція)	7
8:	8.1. (інтеграція)	10
	8.2. (кооперація)	0
	8.3. (традиції)	6
	8.4. (потреба)	78
	8.5. (інтерес)	62
	8.6. (конкуренція)	18

Щербакова Ю.Э. Фиксация европейских ценностей в «Договоре, который утверждает Конституцию для Европы».

В этой статье сделана попытка анализа «Конституции для Европы» с точки зрения фиксации в ней политических, экономических, правовых, социальных, культурных ценностей. Ключевые слова: Европейский союз, Конституция для Европы, европейский демос, ценности, политическое пространство, ценности политического пространства.

Shcherbakova Y.E. Fixing the European values in the «Treaty which imposes a Constitution for Europe».

In this paper made an attempt to analyze «the Constitution for Europe» in terms of fixing it political, economic, legal, social and cultural values.

Keywords: The European Union, the Constitution for Europe, a European demos, values, political space, political space values.